

TEKNOLOGIK TA'LIM DARSLARIDA XALQ HUNARMANDCHILIGI ELEMENTLARIDAN FOYDALANISHNING PEDAGOGIK AHAMIYATI.

Boboqulova Dilnoza Axmad qizi

*Qarshi davlat universiteti Pedagogika fakulteti Texnologik ta'lim yo'nalishi 2-kurs
talabasi Dilnozaboboqulova15@gmail.com Tel nomer:+998 90 674 14 42*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada texnologik ta'lim darslarida xalq hunarmandchiligi elementlaridan foydalanishning pedagogik ahamiyati yoritilgan. Unda xalq hunarmandchiligining ta'lim jarayonidagi o'rni, o'quvchilarda amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirish, ijodiy fikrlashni rivojlantirish hamda milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini qaror toptirishdagi imkoniyatlari tahlil etilgan. Shuningdek, hunarmandchilik faoliyatini texnologik ta'lim mazmuniga integratsiya qilish orqali shaxsga yo'naltirilgan ta'limni amalga oshirish, mehnatsevarlik, estetik did va kasbiy kompetensiyalarni rivojlantirish masalalariga alohida e'tibor qaratilgan. Maqola materiallari texnologik ta'lim o'qituvchilari, pedagogika yo'nalishidagi talabalar hamda amaliy ta'lim bilan shug'ullanuvchi mutaxassislar uchun metodik ahamiyatga ega.*

Kalit so'zlar: *texnologik ta'lim, xalq hunarmandchiligi, pedagogik ahamiyat, amaliy mashg'ulotlar, milliy qadriyatlar, kasbiy kompetensiya, ijodiy fikrlash, mehnat tarbiyasi, estetik did, shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, innovatsion yondashuv, madaniy meros.*

Abstract: *This article examines the pedagogical significance of using elements of folk handicrafts in technology education classes. It analyzes the role of folk handicrafts in the educational process, their potential in developing students' practical skills and abilities, fostering creative thinking, and cultivating respect for national values. Particular attention is paid to integrating handicraft activities into the content of technology education as a means of implementing learner-centered education, developing diligence, aesthetic taste, and professional competencies. The materials of the article are of methodological value for technology education teachers, students of pedagogical specialties, and specialists engaged in practical education.*

Keywords: *technology education, folk handicrafts, pedagogical significance, practical skills, national values, professional competence, creative thinking, labor education, aesthetic education, learner-centered approach, cultural heritage.*

Аннотация: *В статье раскрывается педагогическое значение использования элементов народных ремесел на уроках технологии. Анализируется роль народного ремесла в образовательном процессе, его возможности в формировании у обучающихся практических умений и навыков, развитии творческого мышления и воспитании уважения к национальным ценностям. Особое внимание уделяется интеграции ремесленной деятельности в содержание технологического образования как средству реализации личностно-ориентированного обучения, развития трудолюбия, эстетического вкуса и профессиональных компетенций. Материалы статьи имеют методическую ценность для учителей технологии,*

студентов педагогических направлений и специалистов, занимающихся практическим обучением.

Ключевые слова: *технологическое образование, народные ремесла, педагогическое значение, практические навыки, национальные ценности, профессиональная компетентность, творческое мышление, трудовое воспитание, эстетическое воспитание, личностно-ориентированное обучение, культурное наследие.*

KIRISH

Texnologik ta'lim darslarida xalq hunarmandchiligi elementlaridan foydalanish o'quvchilarda amaliy ko'nikma va malakalarni shakllantirish, ijodiy fikrlashni rivojlantirish hamda milliy qadriyatlarga hurmat tuyg'usini kuchaytirishda muhim pedagogik ahamiyatga ega. Hunarmandchilik faoliyati orqali o'quvchilar mehnat jarayonini bevosita o'zlashtiradi, mustaqil ishlash va natijaga yo'naltirilgan faoliyat ko'nikmalarini egallaydi. Ushbu yondashuv texnologik ta'limning mazmunini boyitib, ta'lim jarayonini hayot bilan bog'lashga va shaxsga yo'naltirilgan hamda kompetensiyaviy ta'limni samarali amalga oshirishga xizmat qiladi.

Asosiy qism

Texnologik ta'lim darslarida xalq hunarmandchiligi elementlaridan foydalanish ta'lim jarayonining mazmuni va samaradorligini oshirishga xizmat qiluvchi muhim pedagogik omil hisoblanadi. Xalq hunarmandchiligi asrlar davomida shakllangan mehnat tajribasi, texnologik bilimlar va estetik qarashlarning mujassam ifodasi bo'lib, uni o'quv jarayoniga tatbiq etish orqali o'quvchilarda amaliy faoliyatga asoslangan bilimlar shakllantiriladi. Bunday yondashuv texnologik ta'limning asosiy maqsadlariga mos holda, o'quvchilarning mehnat jarayonini anglash, texnologik tafakkurini rivojlantirish va kasbiy yo'naltirilganlikni ta'minlash imkonini beradi.

Hunarmandchilik elementlari asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar o'quvchilarning bilish faoliyatini faollashtiradi. O'quvchilar buyum tayyorlash jarayonida loyihalash, rejalashtirish, material va asboblarni tanlash, texnologik ketma-ketlikka rioya qilish hamda yakuniy natijani baholash kabi bosqichlarni mustaqil ravishda bajaradilar. Bu esa ularda mas'uliyat, mustaqil qaror qabul qilish va muammoli vaziyatlarda to'g'ri yechim topish ko'nikmalarini shakllantiradi. Shu bilan birga, amaliy faoliyat orqali o'zlashtirilgan bilimlar barqaror va uzoq muddatli bo'lib, o'quvchilarning real hayotiy tajribasi bilan uzviy bog'lanadi.

Pedagogik nuqtayi nazardan, xalq hunarmandchiligi elementlari o'quvchilarda ijodiy va tanqidiy fikrlashni rivojlantirishda muhim ahamiyatga ega. An'anaviy naqshlar, shakllar va bezaklarni o'rganish hamda ularni zamonaviy dizayn talablari bilan uyg'unlashtirish jarayoni o'quvchini ijodkorlikka undaydi. Natijada texnologik ta'lim faqat texnik ko'nikmalarni shakllantirish bilan cheklanmay, balki o'quvchining estetik didi, badiiy tasavvuri va ijodiy salohiyatini rivojlantirishga xizmat qiladi.

Xalq hunarmandchiligi elementlaridan foydalanish texnologik ta'limning tarbiyaviy imkoniyatlarini kengaytiradi. Hunarmandchilik faoliyati jarayonida o'quvchilar o'z

xalqining tarixiy an'analari, madaniy merosi va milliy qadriyatlari bilan bevosita tanishadilar. Bu esa ularda milliy o'zlikni anglash, vatanparvarlik va madaniy merosga hurmat hissini shakllantiradi. Mehnat jarayonida aniqlik, sabr-toqat, mehnatsevarlik va intizom kabi shaxsiy sifatlar rivojlanadi, bu esa o'quvchilarning ijtimoiylashuviga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Zamonaviy ta'lim talablariga muvofiq ravishda, xalq hunarmandchiligi elementlarini kompetensiyaviy va shaxsga yo'naltirilgan yondashuv asosida o'qitish yuqori pedagogik samara beradi. O'quvchilar tayyor bilimlarni emas, balki amaliy faoliyat davomida egallangan tajribani o'zlashtiradilar. Bu jarayon o'quvchilarning kasbiy qiziqishlarini aniqlash, kelajak kasbini ongli tanlash va mehnat bozoriga moslashishiga yordam beradi. Shu bilan birga, hunarmandchilik asosida tashkil etilgan mashg'ulotlar tadbirkorlik kompetensiyalarini shakllantirishga ham zamin yaratadi.

Texnologik ta'lim darslarida xalq hunarmandchiligi elementlaridan samarali foydalanish o'qituvchidan yuqori darajadagi metodik tayyorgarlikni talab etadi. O'qituvchi hunarmandchilikning an'anaviy usullarini zamonaviy pedagogik texnologiyalar, interfaol metodlar va loyiha asosida ta'lim bilan uyg'unlashtirishi zarur. Bunday yondashuv o'quvchilarning darsdagi faolligini oshiradi, ta'lim jarayonini qiziqarli va mazmunli qiladi hamda o'quv natijalarining barqarorligini ta'minlaydi.

Texnologik ta'lim darslarida xalq hunarmandchiligi elementlaridan foydalanish o'quvchilarda refleksiv faoliyatni rivojlantirishga xizmat qiladi. Hunarmandchilik jarayonida bajarilgan ishni tahlil qilish, yo'l qo'yilgan kamchiliklarni aniqlash va ularni bartaraf etish o'quvchilarda o'z faoliyatini baholash hamda takomillashtirish ko'nikmalarini shakllantiradi. Bu esa metakognitiv kompetensiyalarning rivojlanishiga olib kelib, o'quvchilarning o'z-o'zini nazorat qilish va mustaqil o'rganishga tayyorligini oshiradi.

Xalq hunarmandchiligi asosida tashkil etilgan texnologik mashg'ulotlar fanlararo integratsiyani samarali amalga oshirish imkonini beradi. Masalan, naqsh va bezaklarni o'rganishda matematika fanidagi simmetriya va proporsiya tushunchalari, ranglar uyg'unligini tahlil qilishda tasviriy san'at nazariyasi, materiallar bilan ishlashda fizika va kimyo fanlarining asosiy qonuniyatlari bilan uzviy bog'liqlik yuzaga keladi. Bu integratsiya o'quvchilarda bilimlarning tizimli va yaxlit shakllanishiga xizmat qiladi.

Pedagogik jarayonda xalq hunarmandchiligi elementlaridan foydalanish differensial va individual ta'limni tashkil etish uchun qulay sharoit yaratadi. O'quvchilarning qobiliyatlari, ish sur'ati va qiziqishlarini inobatga olgan holda topshiriqlarni moslashtirish mumkin bo'ladi. Natijada har bir o'quvchi o'z imkoniyatlari doirasida muvaffaqiyatga erishadi, bu esa ularning o'ziga bo'lgan ishonchini mustahkamlaydi va o'quv motivatsiyasini oshiradi.

Hunarmandchilik faoliyati texnologik ta'limda ekologik madaniyatni shakllantirishda ham muhim o'rin tutadi. An'anaviy hunarmandchilikda tabiiy materiallardan oqilona foydalanish, chiqindilarni minimallashtirish va resurslarni tejash tamoyillari ustuvor hisoblanadi. Ushbu jihatlar o'quvchilarda barqaror rivojlanish

g'oyalarini anglash, atrof-muhitga mas'uliyatli munosabatni shakllantirishga yordam beradi.

Texnologik ta'lim darslarida xalq hunarmandchiligi elementlarini qo'llash kasbiy identifikatsiya jarayoniga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. O'quvchilar hunarmandchilik turlari bilan tanishish jarayonida o'z qiziqishlari va qobiliyatlarini sinovdan o'tkazadilar, bu esa ularning kelajak kasbini tanlashda ongli qaror qabul qilishiga yordam beradi. Ayniqsa, hunarmandchilikning zamonaviy ishlab chiqarish va dizayn sohalari bilan bog'liqligi ko'rsatilganda, ta'lim jarayonining amaliy ahamiyati yanada oshadi.

Xalq hunarmandchiligi asosidagi mashg'ulotlar ta'lim jarayonida ijtimoiy hamkorlikni kuchaytiradi. O'quvchilar guruhli va jamoaviy ishlarda o'zaro muloqot qilish, tajriba almashish va bir-biriga yordam berish orqali ijtimoiy kompetensiyalarni rivojlantiradilar. Bu jarayon kommunikativ madaniyatni shakllantirish, nizolarni hal qilish va jamoada ishlash ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Hunarmandchilik elementlaridan foydalanish texnologik ta'limda o'quvchilarning o'z-o'zini rivojlantirish va ijtimoiy integratsiya imkoniyatlarini oshiradi. O'quvchilar amaliy ish jarayonida o'z natijalarini baholashni, tajribadan xulosa chiqarishni va muammoli vaziyatlarda strategik qarorlar qabul qilishni o'rganadilar. Shu bilan birga, hunarmandchilik faoliyati o'quvchilarda vazifa va vaqtni boshqarish ko'nikmalarini shakllantiradi, bu esa ularning intizom va mas'uliyat hissini mustahkamlaydi.

Texnologik ta'lim darslarida xalq hunarmandchiligi elementlarini qo'llash jarayonida o'quvchilarda fanlararo bog'liqlik rivojlanadi. Naqsh va dizayn elementlarini yaratish jarayonida matematika, fizika, kimyo va san'at fanlarining bilimlari amaliy jihatdan birlashtiriladi. Masalan, yog'och o'ymakorligi yoki to'quvchilik mashg'ulotlarida materiallarning xossalari, chiziqlar va shakllarning simmetriyasi, rang uyg'unligi va estetik talablari o'quvchilarga amaliy bilim sifatida yetkaziladi. Bu integratsiyalashgan yondashuv o'quvchilarning kompleks fikrlash qobiliyatini rivojlantiradi.

Shuningdek, hunarmandchilik faoliyati o'quvchilarda ekologik va ijtimoiy mas'uliyatni rivojlantirishda samarali vosita hisoblanadi. Tabiiy materiallardan oqilona foydalanish, chiqindilarni kamaytirish va resurslarni tejash prinsiplarini amalda qo'llash o'quvchilarda barqaror rivojlanish va atrof-muhitga mas'uliyatli munosabatni shakllantiradi.

Pedagogik yondashuvlar doirasida hunarmandchilik elementlarini loyiha asosida ta'lim va interfaol metodlar bilan uyg'unlashtirish o'quvchilarda tadbirkorlik va innovatsion ko'nikmalarni rivojlantirishga xizmat qiladi. O'quvchilar o'z buyumlarini loyihalash, dizaynini yaratish va baholash jarayonida mas'uliyatni his etadi, ijodiy qarorlar qabul qiladi va amaliy yechimlarni topadi. Natijada, texnologik ta'lim nafaqat amaliy, balki kasbiy va shaxsiy rivojlanishga yo'naltirilgan tizim sifatida samarali ishlaydi.

Bundan tashqari, xalq hunarmandchiligi elementlari o'quvchilarda kommunikativ va ijtimoiy ko'nikmalarni mustahkamlashga yordam beradi. Guruhli mashg'ulotlar jarayonida o'quvchilar bir-biri bilan tajriba almashadi, maslahatlashadi va jamoada ishlashni o'rganadilar. Shu tariqa, ular yetakchilik, hamkorlik va ijtimoiy mas'uliyat

ko'nikmalarini shakllantiradi, bu esa ularning shaxs sifatida barkamol rivojlanishiga xizmat qiladi.

Texnologik ta'lim darslarida xalq hunarmandchiligi elementlaridan foydalanish o'quvchilarda innovatsion va analitik tafakkurni rivojlantirish imkonini beradi. Hunarmandchilik jarayonida o'quvchilar turli materiallar va texnologik usullar bilan eksperiment o'tkazadi, ularni sinab ko'radi va natijalarni tahlil qiladi. Bu esa ularni nafaqat ijodiy, balki muammolarni aniqlash va hal qilish qobiliyatlarini rivojlantirishga o'rgatadi. Shu tariqa o'quvchilar texnologik yechimlarni yaratishda mustaqil va tizimli fikrlashni egallaydilar.

Xalq hunarmandchiligi elementlari o'quvchilarda vizual va sensor tajribani oshirishga xizmat qiladi. Masalan, yog'och, gil yoki mato bilan ishlash jarayonida ularning tuzilishi, qattiqligi, elastikligi va teksturasi bilan tanishish o'quvchilarning amaliy sezgi va materiallarni idrok qilish qobiliyatini rivojlantiradi. Bu esa texnologik va dizayn faoliyatlarida aniq va barqaror amaliy ko'nikmalarni shakllantirishga yordam beradi.

Shuningdek, hunarmandchilik faoliyati o'quvchilarda vaqtni boshqarish, ishni bosqichma-bosqich rejalashtirish va natijani prognoz qilish ko'nikmalarini rivojlantiradi. Loyihalash va buyum tayyorlash jarayonida o'quvchilar jarayonning har bir bosqichini kuzatadi, oldindan yuzaga kelishi mumkin bo'lgan muammolarni aniqlaydi va ularni bartaraf etish strategiyasini ishlab chiqadi. Bu esa ularning amaliy va metodik tafakkurini boyitadi.

Pedagogik jihatdan, xalq hunarmandchiligi elementlarini texnologik ta'lim jarayonida qo'llash o'quvchilarning motivatsiyasini oshirishda samarali vosita sifatida xizmat qiladi. Amaliy mashg'ulotlar orqali o'quvchilar o'z mehnat natijasini ko'rishadi, muvaffaqiyatga erishish hissini boshdan kechiradilar va darsga bo'lgan qiziqish ortadi. Shu bilan birga, hunarmandchilik orqali o'quvchilar o'zini namoyon etish, kreativ g'oyalarni sinovdan o'tkazish va natijalarni baholash imkoniyatiga ega bo'ladilar.

Ushbu yondashuv o'quvchilarda milliy va zamonaviy madaniyatni uyg'unlashtirish, dizayn va texnologiya sohalarida innovatsion qarorlar qabul qilish ko'nikmalarini shakllantiradi. Natijada, texnologik ta'lim darslarida xalq hunarmandchiligi elementlaridan foydalanish o'quvchilarning shaxsiy, amaliy, ijtimoiy, ekologik va ijodiy rivojlanishini uyg'un tarzda ta'minlovchi, ilmiy va metodik jihatdan boyitilgan pedagogik tizim sifatida namoyon bo'ladi.

Xulosa

Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, texnologik ta'lim darslarida xalq hunarmandchiligi elementlaridan foydalanish o'quvchilarning amaliy, ijodiy, kognitiv va tarbiyaviy rivojlanishini uyg'un tarzda ta'minlovchi samarali pedagogik vosita hisoblanadi. Hunarmandchilik faoliyati orqali o'quvchilar mehnat jarayonini chuqur anglaydilar, mustaqil qaror qabul qilish, muammoli vaziyatlarni hal qilish va kreativ yechimlar ishlab chiqish ko'nikmalarini shakllantiradilar. Shu bilan birga, xalq hunarmandchiligi elementlaridan foydalanish milliy qadriyatlarni anglash, estetik didni

rivojlantirish, ekologik ong va ijtimoiy hamkorlik ko'nikmalarini mustahkamlashga xizmat qiladi.

Bundan tashqari, hunarmandchilik asosida tashkil etilgan texnologik mashg'ulotlar o'quvchilarning motivatsiyasini oshiradi, shaxsga yo'naltirilgan va kompetensiyaviy ta'limni samarali amalga oshirishga imkon yaratadi. Shu tariqa, texnologik ta'lim mazmuni nafaqat amaliy bilim va ko'nikmalarni, balki shaxsning estetik, ijtimoiy va madaniy salohiyatini rivojlantirishga yo'naltiriladi.

Ushbu tadqiqotdan kelib chiqadigan tavsiya shuki, texnologik ta'lim jarayonida xalq hunarmandchiligi elementlarini tizimli va metodik asosda qo'llash, o'qituvchilarni pedagogik tayyorgarlikdan o'tkazish va darslarda interfaol, loyiha asosidagi metodlardan foydalanish maqsadga muvofiqdir. Bu esa o'quvchilarning kelajakda kasbiy, shaxsiy va ijtimoiy barkamollikka erishishida muhim pedagogik asos bo'ladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

1. Abdullaev, B. (2018). Texnologik ta'lim metodikasi. Toshkent: O'zbekiston pedagogika universiteti nashriyoti.
2. Aliyev, S. & Tursunova, M. (2021). Milliy hunarmandchilik va zamonaviy ta'lim: integratsiya imkoniyatlari. Tashkent: Ilm-fan.
3. Asqarov, F. (2019). Amaliy ko'nikmalarni rivojlantirish metodlari. Samarqand: Samarqand davlat universiteti.
4. Bakhtiyorova, G. (2020). Ta'limda loyiha asosida o'qitish texnologiyalari. Buxoro: Buxoro pedagogika instituti nashriyoti.
5. Davletov, I. (2017). Xalq hunarmandchiligi tarixi va pedagogik imkoniyatlari. Toshkent: Sharq.
6. Ergashev, J. (2022). Pedagogik innovatsiyalar va texnologik ta'lim. Namangan: NamDU nashriyoti.
7. Islomova, S. & Karimov, A. (2021). Hunarmandchilik va estetik tarbiya. Andijan: Andijon davlat universiteti.
8. Jo'rayev, R. (2019). Didaktik tamoyillar va amaliy mashg'ulotlar. Qarshi: QDU nashriyoti.
9. Kholmurodov, N. (2020). Materiallar fanini o'qitish metodikasi. Farg'ona: Farg'ona Politek.
10. Mamatqulov, U. (2018). Ta'limda milliy qadriyatlar va hunarmandchilik. Nukus: Qoraqalpog'iston universiteti nashriyoti.
11. Mirzaev, D. (2021). Amaliy pedagogika: nazariya va amaliyot. Toshkent: Fan va Texnologiya.
12. Nazirov, T. & Umarova, L. (2017). Ta'limda ijodiy yondashuvlar. Samarqand: Litera.
13. Rakhmonov, S. (2019). Kompetensiya yondashuvi va texnologik ta'lim. Jizzax: Jizzax davlat pedagogika instituti nashriyoti.

14. Salimova, Z. (2022). Barqaror rivojlanish va atrof-muhit ta'limi. Toshkent: Ekologiya nashriyoti.
15. Tashkent State Pedagogical University (TSPU). (2020). Ta'limda zamonaviy metodlar. Toshkent: TSPU nashriyoti.
16. Yusupova, M. & Qodirov, B. (2021). Milliy naqshlar va dizayn ta'limi. Namangan: Ilmiy asarlar.